

Az oszmánellenes európai összefogás kialakítása 1683-ban

Bécs 1683. évi török ostroma nemcsak az európai nagyhatalmakat, de a közvéleményt is élénken foglalkoztatta. Sobieski János lengyel király és Lotharingiai Károly kahlenbergi győzelme (1683. szeptember 12.) után számos, az ostrom eseményeit taglaló röplap és újsághír látott napvilágot, amelyek a császár és a lengyel király diadalát ünnepelték. Éppen ezért minden, a győzelem utáni tervekhez vonatkozó híradást nagy figyelem kísért. Ennek ellenére a császár és miniszterei (akárcsak 1664-ben, a szentgotthárdi győzelem után) mindent megtettek, hogy békét kössenek az Oszmán Birodalommal. XIV. Lajos francia király (1645–1715) reuniós politikája ugyanis aggasztotta a császári udvart, és minden pillanatban megvolt annak az esélye, hogy az ellentét nyílt háborúvá fajul.¹ A lengyel király és a bécsi pápai nuncius, Francesco Buonvisi kardinális hatására I. Lipót császár mégis engedélyezte az oszmán hadak üldözését.² Végül a császári és a lengyel seregek Esztergomot vették ostrom alá, majd október 12-én Párkánynál másodszor is megverték a nagyvezír és szerdár,³ Kara Musztafa⁴ seregeit, aki kénytelen volt előbb Budára, majd Belgrádba menekülni.⁵ Sikertelensége miatt – a szultáni udvar szokásainak megfelelően – december 25-én megfojtották.⁶ Az ostrom alatt álló Esztergom október 27-én kapitulált.⁷

Lipót császár tanácsosaival kívánta megtárgyalni, hogy a bécsi és a párkányi győzelmek milyen hatással lehetnek egy esetleges háború kimenetelére, van-e esély arra, hogy a magyarországi területeket az oszmán uralom alól a császári ha-

¹ Annak ellenére, hogy – elsősorban a pápai diplomácia erőfeszítéseinek köszönhetően – 1684-ben létrejött a francia és a lengyel királyt, a császárt, valamint a Velencei Köztársaságot tömörítő Szent Liga, amely az oszmánok elleni küzdelmet tűzte zászlajára, XIV. Lajos már 1688-ban megtámadta a császári területeket a Rajnánál, így kényszerítve kétfrontos háborúra I. Lipótot.

² „Cependant le Nonce Bonvisi fait ce qu'il peut pour obliger l'Empereur à la guerre contre le Turc.” (Ezalatt Buonvisi nuncius mindent megtett, amit tudott, hogy a császárt elkötelezze az oszmánok elleni háború mellett.) Denis de la Haye-Vantelet a királyhoz. München, 1679. április 19. A.E.C.P. [Archives du Ministère des Affaires Étrangères, Párizs] Bavière [Bajorország] vol. 29. fol. 44.; EICKHOFF, 1970. 408. A bécsi, varsói és párizsi pápai nunciusok mind azon dolgoztak, hogy a három uralkodó közötti fegyvernugvást kihasználva azok katonai potenciálját az Oszmán Birodalom ellen fordítsák. PARVEV, 1995. 26.; PASTOR, 1930. 696–699.

³ Szerdár vagy szeraszker = legfelsőbb katonai parancsnok

⁴ Merzifoni Kara Musztafa (1634/1635–1683)

⁵ ZINKEISEN, 1857. 110.; PARVEV, 1995. 41.; EICKHOFF, 1970. 409.; UZUNÇARŞILI, 1954. 422.; DANIŞMEND, 1972. III. 452.

⁶ ZINKEISEN, 1857. 112.; HAMMER, 1835. III. 755.; ÖNB-HAN Cod. 6034. fol. 30. (Egy titkos levelező a császárhoz, Konstantinápoly, 1684. február 12.); IORGA, 1911. 197–198.; EICKHOFF, 1970. 412.

⁷ A várat védő Ibrahim pasa rövid alku után átadta az erősséget. R. VÁRKONYI, 1987. 1578.; ZINKEISEN, 1857. 120.; ÖNB-HAN 6035. Konstantinápoly, 1685. október 24. fol. 342.; PARVEV, 1995. 42.; EICKHOFF, 1970. 410.

dak felszabadítsák. A párkányi győzelem hírére Linzben örömmámorban úszott a császári udvar. (Az uralkodó ekkor még nem tért vissza szék- és fővárosába, Bécsbe, ahonnan a támadó oszmán seregek elől kénytelen volt elmenekülni.) 1683. október 22-én itt tartotta a császár a kibővített titkos konferencia ülését, amelyen a rendes tagokon kívül a volt konstantinápolyi internuncius, Alberto Caprara,⁸ és az ugyanitt rezideáló volt állandó követ, Georg Christoph von Kuniz⁹ is részt vettek. Azért kaptak meghívást a megbeszélésre, mert fontos információkkal szolgálhattak abban a kérdésben, hogy a császári udvar az oszmán hadak üldözésére, illetve a következő évi hadjáratra vonatkozóan milyen terveket kovácsoljon. Caprara – aki a feladatot minden bizonnyal azért nyerte el, mert jó szolgálatot tett a császárnak a nimwegeni béke megkötésekor, ahol megismerte Francesco Buonvisit, aki mostanra már a bécsi pápai nuncius rangját töltötte be – hetvenhat fős kíséretével, 1682. február 3-án indult el Bécsből, és március 2-ára már Belgrádban volt. Itt találkozott Thököly Imre megbízottjával, aki tudósította őt, hogy ura és a nagyvezír, Kara Musztafa között megállapodás született a magyar területekkel kapcsolatban. Április 11-re ért Konstantinápolyba, és az internuncius útközben még levelezett az udvarral, miután azonban megérkezett az oszmán fővárosba, a szultáni udvartól mellé kirendelt csausok és janicsárok éberrel figyeltek arra, hogy ne érkezhessen hozzá küldemény, és ő se indíthasson útnak levelet. Ez a kommunikációs probléma egyben eldöntötte a béketárgyalások kimenetelét is. A nagyvezír eleve csak június 9-én fogadta Caprarát, június 22-én, illetve július 6-án tárgyaltak a béke meghosszabbításáról. Ekkor az internuncius és a Konstantinápolyban szolgáló európai követek már látták, hogy a háború elkerülhetetlen.¹⁰ Ezt követően Caprara megpróbálta kideríteni, hogy milyen előkészületeket tesznek az oszmánok, legalább ezzel segíteni kívánta a Haditanács munkáját. November 27-én Kuniz, egy nappal később Caprara is az Edirnébe költöző szultán után indult.¹¹

Kuniz és Caprara mindent megkíséreltek, hogy valamiféle egyességre jussanak Kara Musztafával, de a szultán már 1682 őszén kiadta a parancsot: készüljenek a

⁸ Caprara, Alberto: Pályafutása kezdetén, 1654 és 1660 között Rómában Rinaldo d'Este kardinális titkára volt, majd 1672-ig a bíboros megbízásából Európában tett utazásokat, Franciaországban, a Német-római Császárság területén és a Spanyol Korona országaiban is megfordult. 1675-ben, Brüsszelben lépett császári szolgálatba, 1677-től pedig I. Lipót megbízásából III. (Orániai) Vilmossal tárgyalt, és komoly szerepe volt a nimwegeni béke (1678) megkötésében, ezt követően az Oszmán Birodalomban járt a császár megbízásából.

⁹ Kuniz, Georg Christoph von (1652. január 14.–Bécs, 1690. július 21.), Johann Christoph von Kuniz és Sara Neupeckin házasságából született, fiatalabb fiúként. 1664. május 2-án I. Lipót császár Linzben a két Kuniz fivért bárói rangra emelte. Georg Christoph von Kuniz 1673-tól a Keleti Kereskedelmi Társaság (Orientalische Handelskompagnie) faktoraként jutott el az Oszmán Birodalomba, majd 1680-tól császári állandó követ volt Konstantinápolyban. Az internunciussal, Alberto Caprarával együtt mindent elkövetett, hogy 1682-ben a két hatalom között meghosszabbítsák a békét, de nem jártak sikerrel. Az 1683. évi hadjáratot a szultáni táborban élte át.

¹⁰ Gabriel Joseph de la Vergne, Guilleragues grófja, a konstantinápolyi francia követ így írt erről a királynak, XIV. Lajosnak: „*Il semble que tout est disposé à la guerre contre l'Empereur quoy que Caprara adjouste depuis quelque temps de nouvelles instances, une somme considerable et une estendue de pays à ses premieres propositions.*” Pera, 1682. október 19. A. E. C. P. Turquie vol. 16. fol. 432.; Domenico Contarini, a Velencei Köztársaság bécsi megbízottja is azt írta haza: „*La guerra vista ma non creduta.*” EICKHOFF, 1970. 366.

¹¹ ÖNB-HAN Cod. 8717. fol. 72r; BENAGLIA, 1687. 92–93.; ÖStA HHStA Staatenabteilungen Türkei I. Kt. 152. Konv. 4. fol. 106r

csapatok a császár elleni háborúra. 1683. január 21-én pedig a lófarkas zászlót (tuğ) is kitűzték a szultáni palotára annak jeléül, hogy a hadszínterre induló csapatok kezdjenek gyülekezni.¹² Az internunciusnak és a követnek a seregekkel kellett vonulnia. Georg Christoph von Kuniz tehát a visszafoglaló háborúk előtti utolsó Habsburg követ volt Konstantinápolyban.

Amíg Caprara már augusztusban kiszabadult és Linzbe mehetett, addig Kuniznak a török táborban kellett végigélnie a bécsi ostromot. Tevékenysége nem volt felesleges, mert ő jelentette az egyik levelezési utat az ostromlottak és a felmentő sereg között. A többi, az oszmán táborban járó vagy elfogott kém tevékenységét is figyelemmel kísérte, sőt minderről feljegyzéseket készített.

Az 1683. október 22-ei titkos konferencián egy szövetségi rendszer létrehozásán gondolkoztak, illetve a diverzióra alkalmas területekről értekeztek. Nagy szükség volt itt Kuniz és Caprara hely- és szakismeretére mind az albániai terv, mind a szövetségesek megnyerése érdekében. Az alábbiakban ennek az ülésnek a jegyzőkönyvét teszem közzé, amelynek jelentősége abban áll, hogy ez az egyik legkorábbi dokumentum arra vonatkozóan, hogy a császári udvar már nem a békekötést, hanem a támadó háború megindításának lehetőségét, illetve az európai, sőt, Európán kívüli szövetség létrehozásának tervét fontolgatta. A terv realizálódott, és 1684. március 15-én a résztvevők a pápa védnöksége alatt aláírták a Szent Liga alapító okmányát. A következő években a jegyzőkönyvben említett legtöbb államot és uralkodót sikerült valóban megnyerni az oszmánellenes összefogáshoz. A háború tehát folytatódott, és egészen 1699. január 26-ig, a karlócai béke megkötéséig tartott.

Jegyzőkönyv a Titkos Konferencia 1683. október 22-i üléséről

(ÖStA HHStA Staatenabteilungen Illyrico-Serbica Kt. 1. Konv. B. fol. 1–6.)

Der Röm[ischen] Kay[serlichen] May[estät] gehaimben rath, cammerern und reichs vice canzlern, herrn Leopoldt Wilhelmb grafen zu Königseeg und Rottenfels,¹³ rittern des guldnen vellus¹⁴ [etc]. Hiemit in fr[un]t[lichkeit] zu errinderen was gestalt

¹² „Eodem [január 15.] ist auch ordre geben worden, d[al]ß den 21ten der roßschwaiff – Thug genant, daß zaichen zum marsch nach Belgrad – außgestelet werde.“ (Ugyanezen a napon parancsot adtak, hogy [január] 21-én tűzzék ki a tugot, amelyet lófarkas zászlónak is neveznek, és amely annak a jele, hogy [a hadseregnek] Belgrádba kell vonulni.) Kuniz a Haditanácshoz Edinéből, 1683. január 27-én. ÖStA HHStA Staatenabteilungen Türkei I. Kt. 152. Konv. 3. fol. 53v

¹³ Königsegg und Rothenfels, Leopold Wilhelm Graf zu (1630. május 25.–Bécs, 1694. február 15.). A család 1631. március 26-án kapta meg a grófi rangot. Leopold Wilhelm grófi rangját az 1665. február 5-i diploma erősítette meg. 1675. október 15-én pedig az udvari nádor (*Hofpfalzgraf*) rangját is elnyerte. Ezzel sok privilégiumot szerzett magának. Leopold Wilhelm egész életét a Habsburg Birodalomnak szentelte. Már 1653-ban császári birodalmi tanácsos volt (*kaiserlicher Reichshofsrat*). 1663-ban I. Lipót császárt őt küldte a birodalmi (választó) fejedelmekhez, hogy a magyarországi török háborúhoz segítségüket kérje. 1664 és 1666 között császári követ volt II. Károly angol király (1660–1685) udvarában. 1667-ben megkapta a Birodalmi Udvari Tanács alelnöke, 1671-ben a rendes titkos tanácsos, a császári birodalmi alkancellár és az állami konferencia minisztere rangokat. 1676-ban az akkori rend nagymesteri rangját betöltő II. Károly spanyol királytól (1665–1700) elnyerte az Aranygyapjas rendet. WURZBACH, 1864. Band 12. 225., 228.

¹⁴ Orden vom Goldenen Vlies = Aranygyapjas rend

Ihrer Kay[serlichen] May[estät]¹⁵ die bey denselbem den zway und zwainzigsten dises gehaltene conferenz, bey welcher beede Ihre Kay[serlichen] May[estät] Cammerer, und gewester internuntius an der Ottomanischen Porthen,¹⁶ herr graf Alberto Caprara, und resident, herr Geörg Christoph von Kunitz über ihre vorschläg auf was weis der nunmehr angefangene krieg mit denen Türckhen und andern feinden nach der, von Gott dem allmächtigen verliehener victori und gemachten processen am best- und nüzlichsten zu continuieren, auch denen feinden am maisten abbruch gethan, und schaden zugefüegt werden möchte, gehorsambist referirt worden, dieselbe sich auch darauf unter andern gnädigst resoluiert haben, weillen durch die Albaneser und Bosneser, welche siche, wie wohl zu glauben, des schwären türckhischen jochs entziehen. Und wann sie nur könnten, alles gehrn thuen würden, dem feind ein grosser abbruch und anshenliche diversion gemachl, dieselbe aber wegen der weithentlegenheit nicht anderist als durch eine schiff armata auf dem meer erhalten werden khönte, d[a]ß mann solchemnach alle diligenz anwenden, und zuelängliche remedia tentiren, dahero Ihre Bäpst[liche] Heyl[ilgkeit]¹⁷ durch den herrn cardinalen Pio,¹⁸ die republic zu Venedig durch dero abgeordneten alda¹⁹, den gros herzog zu Florenz,²⁰ die ritterschafft zu Malta,²¹ und andere fürsten aber, durch andere ersuchen solle, zu disen vorhabenden werckh, und erhaltung des gewünschten effects, unter d[er] direction Ihrer Bäpst[lichen] Heyl[igkeit] die es auch aus tragenden besond[eren] eyffer nicht abschlagen würden, ihre hilfliche hand zu biethen, und alle mögliche assistenz zu thuen, mit bewöglicher vorstellung, d[a]ß es nun die vorthpflanzung der chatholischen religion angehe, dieser krieg contra paganos²² ganz gerecht, Gott der allmachtige die guette intentiones hoffentlich secundiren, und mann desto besser progress haben werde, da Ihre Kay[serliche] May[estät] iezo mit der Cron Pohn²³ coniungiert, in Thürckhey die sachen in verwürten stand, durch die, von Gott verlichene ansehliche victori vor Wienn²⁴ und Parkan,²⁵ dem feind mer-

¹⁵ I. Lipót német-római császár, magyar és cseh király (1657/1658–1705)

¹⁶ az Oszmán Porta = az Oszmán Birodalom

¹⁷ XI. Ince pápa (Benedetto Odeschalchi, 1676–1689)

¹⁸ Pio, Carlo, di Savoia (Ferrara, 1621–Róma, 1689. február 14.) Tanulmányait a jezsuitáknál folytatta. Sokat utazott Európában. Részt vett a pármái háborúban, ahol fogságba esett. Szabadulása után Rómába ment, és 1650-től pápai szolgálatban állt. 1654. március 2-án nyerte el a bíborosi rangot. Szülővárosában, Ferrarában teljesített szolgálatot, majd Rómába költözött, ahol tekintélyes vagyonának egy részét a Piók római palotájának (Palazzo Pio) megépítésére fordította. Itt 1676. július 18-tól haláláig a császár állandó követének posztját is betöltötte. A pápai kúriában a spanyol párt oldalán állt, ezért hiába indult a pápaválasztáson. ZEDLER, 1741. Band 28. 398–399.

¹⁹ beszúrva: *alda*

²⁰ Franz Ulrich von Thurn und Vlassasina gróf (1629. október 5.–1695. december 13.), velencei császári követ 1676. január 10. és 1693. szeptember 7. között.

²¹ III. Cosimo Medici, Toszkána nagyhercege (1670–1723)

²² A máltai lovagok, azaz a johannita lovagrend.

²³ paganos = pogányok

²⁴ a Lengyel Korona = a Lengyel Királyság

²⁵ Bécs = Wien (A) Itt az 1683. szeptember 12-i győzelemről van szó, amikor Lotharingiai Károly és Sobieski (III.) János lengyel király csapatai felmentették az oszmán ostrom alatt álló Bécs városát.

²⁶ Párkány (ma: Štúrovo, SK). Utalás arra, hogy 1683. október 9-én Sobieski (III.) János és Lotharingiai Károly keresztény seregei a Bécs alatt egyszer már megvert oszmán seregeket üldözve, Párkánynál fényes győzelmet arattak, és ezzel megnyitották a magyarországi visszafoglaló háborúk felé vezető utat.

ckhlicher abbruch beschehen, auch Ihrer Kay[serlichen] May[estät] und d[er]o alli-
irten völkher mueth gewachsen, hingegen der feind ihrer diminuiert. Jedoch gle-
ichwohlen, weillen alea belli dubia,²⁶ und mann nicht aigentlich wissen khann,
was bey wehrenden disen krieg, d[er] zwar sich bishero für Ihro Kay[serlichen]
May[estät] gahr favorabel erzaigt, noch²⁷ in Türkhey, oder Hungarn sich noch eraig-
nen möchte, dieser coniuncturn sich umb sovill mehr zu bedienen, und unitis
viribus²⁷ wider die feindt zu agiren seye, massen Ihre Kay[serliche] May[estät] nicht
weniger ihres orths möglichsten fleis werden anwenden lassen, damit durch
aigene abschickhung in Moscau und Persien die notturfft, und die sich erzaigende
guette gelegenheit remonstrirt, auch vermittels Ihrer May[estät] des königs in
Pohlen,²⁸ die Cossäckhen in Saporovia²⁹ durch ein gewises stuckh geldt, damit sie
die Tartarn³⁰ inquitirn und zu haus bleiben machen, erhandlet, gleichfahls die
Wallachey, Moldau und Siebenbürgen³¹ auch sonsten³¹ auf diese seithen gebracht
und wie es am besten thuelich, wider die Türckhen und Tatarn operirt werde.

So solle auch des herrn residenten von Kuniz caplan, ein gebohrner Albaneser³²
jedoch ohne einig von hier aus ihme gebendes impegno abgeschickht werden, zu

²⁶ alea belli dubia = a háború kockájának (fordulása) kétséges

²⁷ A *noch* aláhúzza, mert az író észlelte, hogy kétszer került bele a tagmondatba, de – a kor szokásai-
nak megfelelően – nem ki, hanem aláhúzta.

²⁷ unitis viribus = egyesült erővel

²⁸ Sobieski (III.) János lengyel király (1674–1696)

²⁹ A zaporjzsei kozákokról van szó. A kozákok eredetileg szökött orosz és ukrán parasztok, dezertált tatá-
rok voltak, akik a XV. század végétől a dél-orosz sztyeppéken éltek. Pénzért bárkinek a szolgálatába sze-
gődtek, és sokat tettek a Belső-Ázsia irányából érkező nomádok megfékezéséért. A XVIII. századig több-
nyire független közösségekben éltek, szigorú hierarchikus rendben. A kozák elnevezés a tatár „kazak”
szóból származik, és egyidejűleg jelent szabad harcost és banditát. A XVI. század közepétől egyre több vá-
rat és erősséget építettek saját erőből, amit mind a lengyel–litván, mind az orosz uralkodók támogattak.
Ilyen erősség (szics) épült Zaporjzseban is. A kozákok a környező hatalmak számára sokszor jelentettek
gondot, mert megfékezhetetlenek voltak, ugyanakkor máskor jól ki tudták használni a harcos nép erejét,
ha – megfelelő pénz megfizetése mellett – szolgálatukba fogadták őket. 1648-ban Bogdan Hmelnyickij
hetmán vezetésével a zaporjzsei kozákok felkelést indítottak a lengyel–litván fennhatóság megszünteté-
sére. Dúlásaik alatt – a helyi keresztény lakosság asszisztálásával – komoly zsidóellenes akciókra került
sor. Nem tudjuk, hogy a pogromokban pontosan mennyi zsidó halt meg, de létszámukat kb. 100 000 főre
teszik. A lengyel király seregei ellen azonban vesztesre álltak, ezért 1654-ben az orosz cárnak fogadtak hű-
séget, az ő katonáiként szolgáltak hosszú időn keresztül. MEYER'S, 1885–1892. Band 10. 109–110.

³⁰ A krími tatárok. A Krími Kánságnak 1475 (Kaffa bevétele) után el kellett ismernie az Oszmán Birodalom
fennhatóságát. Az utódlási jog a helyi uralkodói dinasztia, a Giráj-család kezén maradt. A kánoknak jo-
guk volt pénzt verni és menedékjogot adni, nevük a pénteki imában (*hitbe*) közvetlenül a szultán neve
után állt. Belpolitikailag önállóságot élveztek, míg közigazgatási és adminisztratív rendszerük egyre in-
kább az oszmán mintát követte. A modern oszmanisztika a Krími Kánságnak a XV–XVI. században való-
ságos gazdasági és politikai autonómiát tulajdonít. A két állam között kölcsönös egymásrautaltság volt
ebben az időszakban. Először a tatárokat küldték el egy-egy hódításra kiszemelt helyre, akik nemcsak a
felderítést végezték el, de sokszor felprédálták az adott területet. Az egyetlen olyan vazallus állam
volt, amely nem fizetett adót, sőt sokszor a központi kincstár segítette ki őket. A Giráj-dinasztia tagjai
nem egyszer rokoni kapcsolatba kerültek a mindenkori szultáni családdal. Az adómentességért cserébe
állandóan 20-30 000 lovassal kellett támogatnia az Oszmán Birodalom hadseregét. Ennek a seregnek az
otthon tartására akarta a császári hadvezetés a zaporjzsei kozákokat megnyerni 1683-ban. IVANICS, 1994.

³¹ Wallachey = Havasalföld, Moldau = Moldva, Siebenbürgen = Erdély

³¹ besűrva: *auch sonsten*

³² Lucca Dabba de Sumagni fontos szerepet játszott a bécsi udvar azon terveiben, amelyeket a kibőví-
tett titkos konferencián szövögettek egy nagy, európai törökellenes összefogásról. Lucca Dabbára,

sehen, ob er mit selbigen leüthen reden, und sie für sich selbst disponirn khöne, damit zwey oder drey persohnen aus[er] ihnen an orth und end abgeordnet werden möchten, alwo von Ihro Kay[serlichen] May[estät] wegen mit demenselben die nott-durfft weither unterredet und tractirt werden khön[n]e. Es wird aber in obacht zu nehm[m]en sein, damit die anschlag nicht vor der zeith entdöckht, und mann sich dergleichen coniuncturn wann mann sie zu secundirn genuesamb wird gefast sein^{IV} der gestalt gebrauche, auf d[a]ß die armee ohne d[a]ß eingeschrenckhte leüth nicht in ein mehrers unglückh und ellend gerathen, worüber nun er, herr reichs vice canzler seines orths die weithere verordnung unbeschwört thuen, und allenthalben wo es vonnöthen, dies gemainnuzige werckh vermittle der gehörigen vorstellungen aufs beste zu befördern helffen wolle. Und verbleibt demselben der kayserlichen hof kriegs rath zu fr[un]t[licher] angenehmer diensterweisung willig und beflissen.

Ex consilio bellico

Lüntz,³³ den 28. Octobris a[nn]o 1683

Cristoph Dorsch³⁴
Johann Adam Wöber³⁵ mpp.

H.

Progetto dell viaggio in Albania e quello che vi si può opperare

Da Linz à Graz, à Lubiana, à Fiume, à Spalatro, ò à Ragusa,³⁶ di là si trova com[m]o dita di andarsene all'Arcivescovo di Schopia in Servia,³⁷ poi all'Arcivescovo di Durazzo à Curbin,³⁸ da Curbin al vescovo di Alessio in Mirtita.³⁹ Et essendo che le diocesi di duoi ultimi sudetti stanno insieme vicini, si può far radunarci tutti li vayvodi.

Si deve sapere che Mirtia, Ibala, Pulit ò Gasch, Kement, Guz, Piper e Fante⁴⁰ sono tutti paesi liberi, et ogni paese tiene il suo capo che si chiama vayvoda.

amint az iratból is kiderül, abban számítottak, hogy sokat tud majd tenni a balkáni keresztények fel-lázításában. Dabba már 1680. november 6-án kinevezést kapott az albániai ágens posztjára. Évi 100 dukát apanázzsal azt a feladatot kapta, hogy készítse elő a keresztények lázadását az Oszmán Birodalom albániai területen. ÖStA HKA HKR Protokollband Nr. 359. Exp. 1680. fol. 720v–721r

^{IV} beszúrva: *wann mann sie zu secundirn genuesamb wird gefast sein*

³³ Lüntz = Linz (A)

³⁴ Dorsch, Christoph, az Udvari Haditanács tanácsosa

³⁵ Wöber, Johann Adam, felső-ausztriai nemesi családból származott. A Német-római Császárságban lovagi rangja volt. Az Udvari Haditanács rendes tagja, titkos referendarius, és az Udvari Haditanács kancelláriájának vezetője volt. 1692. január 16-án a felső-ausztriai tartomány nemeseinek sorába is immartikuláltak. ZEDLER, 1748. Band 58. 26.

³⁶ Linz, Graz (A); Lubiana = Laibach (ma: Ljubljana, SLO); Fiume (ma: Rijeka, HR); Spalatro = Spalato (ma: Split, HR); Ragusa = Raguza (ma: Dubrovnik, HR)

³⁷ Schopia = Szkopje (MK); Servia = Szerbia

³⁸ Durazzo = Durrës (AL); Curbin = Kurbin (AL)

³⁹ Alessio = Lezhë (AL); Mirtita = Mirtia = Mirdita (MK)

⁴⁰ Ibala = Iballë (AL); Pulit = Pulati (AL); Gasch = Klos (AL); Kement = Kelmend (AL); Guz = Gosë (AL); Piper = Papër (AL); Fante = Fane (AL)

Per impedire li passi tieni il Turco à tutti sudetti luoghi opposti sequenti castelli.

Al Mirtita è opposto un castello detto Mathia⁴¹

Al'Ibala il castelnuovo in Pugga⁴²

Al Gasch Botascha⁴³

Al Kement Ostrosup e Plana⁴⁴

Al Guz Heroschaia e Medun⁴⁵

Al Fante il castello detto Leth.⁴⁶

Perciò già che li detti castelli sono guardati da noi, Christiani, non vi è dubbio che per pochi denari si renderanno sotto le bandiere [Chris]tiane.

Il principal concetto però consiste che nel golfo Adriatico⁴⁷ ò di Scutari,⁴⁸ ò di Durazzo, ò di Valona⁴⁹ pur alla vista si mostrino le navi e galere [Chris]tiane, subito li sudetti habitanti liberi di Albania assalliranno con viva forza un di quei porti per terra acciò per mare le navi [Chris]tiane possano entrara e soccorrergli.

A hátoldalon

d[alli] 26 Oct[obre] [1]683

die Negotia in Albania betr[effend]

Hoffkriegsraths erinnerung

26 Oct[ober] 1683

Der Röm[ischen] Kay[serlichen] Ma[estät] gehaimben rath cammerern, und reichs vice canzlern, herrn Leopold Wilhelmb grafen zu Königsegg und Rottenfels, rittern des guldnen vellus in fr[eun]d[lichkeit] zu zustellen.

⁴¹ Mathia = Mathía (GR)

⁴² Pugga = Puke (AL)

⁴³ Botascha = Botuše (MK)

⁴⁴ Ostrosup = Ostrozub (SRB); Plana = Pllanë (AL)

⁴⁵ Heroschaia = Hoçisht (AL); Medun = Medun (SRB)

⁴⁶ Leth = Luath (AL)

⁴⁷ Golfo Adriatico = Velencei-öböl (az Adria-tengeren)

⁴⁸ Scutari = Skhodër (AL)

⁴⁹ Valona = Vlorë (AL)

Rövidítések és irodalomjegyzék

1. Források

- A.E.C.P. Archives du Ministère des Affaires Étrangères (Párizs), Correspondances Politiques, Bavière és Turquie
- ÖNB-HAN Österreichische Nationalbibliothek, Handschriften-, Autographen- und Nachlasssammlung
- Cod. 6034. Epistolae ad Leopoldum I. Imperatorem a legatis aliisque fide dignis datae Constantinopoli videlicet Vol. I. Epistolae XV anni 1684
- Cod. 6035. Epistolae ad Leopoldum I. Imperatorem a legatis aliisque fide dignis datae Constantinopoli videlicet Vol. II. Epistolae X anni 1685
- Cod. 8717. Caprara, Albertus comes de: Relatio italica de legatione ad turcam a. 1682–1683
- ÖStA HHStA Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Bécs), Staatenabteilungen Türkei I.
- ÖStA HKA HKR Österreichisches Staatsarchiv, Hofkriegsratsarchiv, Hofkriegsratsprotokolle
- BENAGLIA Giovanni: *Außführliche Reiß-Beschreibung von Wien nach Constantinopel und wider zurück nach Teutschland auch was sich merckwürdiges dabey zugetragen deß hochgebornen Grafen und Herrn Herrn Albrecht von Caprara [etc] welche er als Ihro Römisch-Keyserl. Maj. extraordinari-Gesandter und bevollmächtigter den Stillstand mit der Ottomanischen Pforten zuverlängern verrichtet, Beschrieben von Johanne Benaglia Gesandtschaftssecretario anietzo auf vielfaltiges Begehren auß dem Italienischen getreulich in die Hoch-deutsche Sprache übersetzt.* Franckfurt, zu finden bey Matth. Wagnern, A. 1687.
- DANIŞMEND İsmail Hami: *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi.* Cilt III. Ankara, 1972.
- EICKHOFF Ekkehard: *Venedig, Wien und die Osmanen.* München, 1970.
- HAMMER Joseph von: *Geschichte des Osmanischen Reiches.* Dritter Band: *Vom Regierungsantritte Murad des Vierten bis zum Frieden von Carlowicz, 1623–1699.* Pest, Hartleben, 1835.
- IORGA Nikolae: *Geschichte des osmanischen Reiches.* Vierter Band (bis 1774). Gotha, 1911.

- IVANICS
1994
IVANICS Mária: *A Krími Kánság a tizenöt éves háborúban (1593–1606)*. Budapest, Akadémiai, 1994. (*Kőrösi Csoma Kiskönyvtár*, 22.)
- MEYER'S
1885–1892
Meyer's Konversations-Lexikon. Eine Enzyklopädie des allgemeinen Wissens. Leipzig, 1885–1892.
- PARVEV
1995
PARVEV, Ivan: *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrad (1683–1739)*. New York, Columbia Univ. Press, 1995.
- PASTOR
1930
PASTOR, Ludwig Freiherr von: *Geschichte der Päpste im Zeitalter des fürstlichen Absolutismus, von der Wahl Innozenz' X. bis zum Tode Innozenz' XII. (1644–1700)*. Band 14. Freiburg im Breisgau, 1930.
- R. VÁRKONYI
1987
R. VÁRKONYI Ágnes: *A török háború Bécsről Budáig*. In: *Magyarország története tíz kötetben*. Főszerk. PACH Zsigmond Pál, III/2. kötet. Budapest, Akadémiai, 1987. 1577–1636.
- UZUNÇARŞILI
1954
UZUNÇARŞILI, İsmail Hakki: *Osmanlı tarihi*. III/2: XVI. yüzyıl ortalarından XVII. yüzyıl sonuna kadar. Ankara, 1954.
- WURZBACH
1864
WURZBACH, Constant von: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben*. Wien, Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1864. Band 12.
- ZEDLER
1741
ZEDLER, Johann-Heinrich: *Großes vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste*. Halle–Leipzig, 1741. Band 28.
- 1748
ZEDLER, Johann-Heinrich: *Großes vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste*. Halle–Leipzig, 1748. Band 58.
- ZINKEISEN
1857
ZINKEISEN, Johann Wilhelm: *Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa*. Band V. *Fortschreitendes Sinken des Reichs vorzüglich unter dem Einflusse der wachsenden Macht Russlands, vom Ausgange des Krieges mit Venedig im Jahre 1669, bis zum Frieden von Kutschuk-Kainardsche im J. 1774*. Gotha, Perthes, 1857.

